

DEBEÁK

Chobot Kiskunhalas történeténél egykori templomos falunak mondja, amely valahol a mai határban lehetett¹. Most Kiskunhalas város külterülete, illetve 1952 óta az akkor alakult Imrehegy és Kunfehértó községek külterületi része Debeák néven. Törvényhatóságilag 1876-ig a Kiskunság, 1876 és 1950 között Pest vármegye, azóta pedig Bács-Kiskun megye területén helyezkedik el. Azonban Debeák - ismeretlen értelmű - neve a XIX. század 80-as évéig teljesen ismeretlen volt. Először az 1888. évi Helységnévtárban talákoztunk vele. Az Árpád-korban e vidék Bodrog vármegyéhez tartozott, de oklevélben e név nem szerepel². Egyébként nem ismerik a püspöki tizedjegyzékek sem³. A hódoltság alóli felszabadulás után, 1699-ben összeírták a Kiskunság minden létező és elpusztult helyét, de ebben sem fordul elő⁴. Sőt Gyárfás nagy munkája a Jászkunságról - legalábbis e néven - nem említi. Az első hely, ahol rábukkanunk, az 1888. évi Helységnévtár. Mindezeket összegezve, Debeákat nem tarthatjuk középkori névnek, így templomos helynek sem, - legalábbis ezen a néven.

DEBERCSÉNY

Völgy jelentésű neve, honfoglaláskori szláv eredetre vall⁵. Az egyházmegye északi határa közelében, Nógrád megyében van, sőt lehet, hogy Mohács előtt az esztergomi érsekséghez tartozott. Pázmány 1629-ben határozottan egykori érsekségi plébániának mondja⁶. A XV. században már templomos hely. A Mossóczy regestrumban azon megjegyzéssel szerepel, hogy az esztergomi érsek élvezi árendáját (16 Ft)⁷. A XVII. század végén elpusztult⁸. Nem is éled fel a hódoltság alatt⁹. 1761-ben még Nándor praediuma¹⁰, 1770-ben a Prónayak, később pedig a Komáromy és Paczolay családok birtoka¹¹, de a Lexiconban, 1773-ban már szlovák falu (szláv neve: Debercz)¹². Azóta is fennálló, de sorvadó falu, amelynek legnagyobb lélekszáma az első népszámláláskor: 1785-ben volt 325, míg legutoljára, 1970-ben csak 253. Most is Nógrád megyéhez tartozik.

Templomáról Chobot annyit mond, hogy a Pusztatemplom-dűlőben láthatók egykori templomának romjai, melyek a hagyomány szerint 1573-ban pusztultak el törökidőszak következtében¹³. Ha ezt egybevetjük Pázmány fentebbi állításával, hogy egykori plébánia (talán csak „ecclesia parochialis”) volt, akkor templomának fennállását a XV. században biztosra vehetjük. Bár a romok ma már nem láthatók¹⁴, mégis fogalmat alkothatunk róla a másodlagos elhelyezésben fennmaradt gótikus szentségháza (pasztofórium) alapján. Ez a Fő u. 24. szám alatti Varga-féle ház falába volt befalazva. Gótikus, két sarkán letöredezett díszítésű tornyok, a jobb oldalán kerek medaillonban nagyszirmú virágdísz van. Fülkéje hegyeszögben végződik, efelett széles, hármás ágazatú levelekből készített keresztvirág van¹⁵. Jelenleg Magyaránador filiája. XVIII. századi eredetű harangtornyát megújították. Az iskola-kápolna helyett 1983-ben új kápolnát építettek, Marosi Gábor tervei szerint. Benne Bakallár József Szent Erzsébet képe és stációs képei láthatók.

DENGELEG (MA EGYHÁZASDENGELEG)

Neve Csánki szerint ismeretlen eredetű (valószínűleg személynévből származó). Kora Árpád-kori helység Nógrád megyében¹⁶. A mai napig fennmaradt román stílusú temploma alapján keletkezését legalább a XII. századra

¹Chobot: I. 361. - de a 426. oldalon ő sem sorolja a templomos falvak közé.

²vö. Györffy: ÁMTF. I.

³vö. VETF.

⁴vö. OL. UC. 71-4.

⁵vö. NMM. 35.

⁶Péterffy: Concilia II. 266.

⁷OL. UC. 62-33 105.a.

⁸NMM. 58.

⁹1680: desertum, UC. i.h. 117.a.

¹⁰VPGL. 3. Decimalia II. Series Repertitionum No.16.

¹¹NMM. 173.

¹²i.m. 159.

¹³Chobot: I. 158. - id. Borovszky: Nógrád vm. 29.

¹⁴NMM. 173.

¹⁵NMM. 173. 91. - Képe: OMF.

¹⁶Csánki: I. 9.